

ACTA HISTRIAE
33, 2025, 4

UDK/UDC 94(05)

ISSN 1318-0185
e-ISSN 2591-1767

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper
Società storica del Litorale - Capodistria

ACTA HISTRIAE

33, 2025, 4

KOPER 2025

ISSN 1318-0185
e-ISSN 2591-1767

UDK/UDC 94(05)

Letnik 33, leto 2025, številka 4

Odgovorni urednik/

**Direttore responsabile/
Editor in Chief:**

Darko Darovec

Uredniški odbor/

**Comitato di redazione/
Board of Editors:**

Gorazd Bajc, Furio Bianco (IT), Flavij Bonin, Paolo Broggio (IT), Stuart Carroll (UK), Àngel Casals Martínez (ES), Alessandro Casellato (IT), Dragica Čeč, Lovorka Čoralić (HR), Darko Darovec, Marco Fincardi (IT), Darko Friš, Aleksej Kalc, Borut Klabjan, Urška Lampe, Amanda Madden (USA), John Martin (USA), Robert Matijašić (HR), Aleš Maver, Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Jeppe Büchert Netterstrøm (DK), Žiga Oman, Egon Pelikan, Luciano Pezzolo (IT), Jože Pirjevec, Claudio Povalo (IT), Marijan Premovič (MNE), Colin Rose (CA), Vida Rožac Darovec, Tamara Scheer (AT), Polona Tratnik, Boštjan Udovič, Marta Verginella, Nancy M. Wingfield (USA), Salvatore Žitko.

Uredniki/Redattori/

Editors:

Žiga Oman, Urška Lampe, Boštjan Udovič, Jasmina Rejec

Prevodi/Traduzioni/

Translations:

Cecilia Furioso Cenci (it.), Žiga Oman (angl.), Petra Berlot (angl./it.)

Lektorji/Supervisione/

Language Editors:

Žiga Oman (angl., slo.), Cecilia Furioso Cenci (it.), Karry Close (ang.), Yuri Barron (angl.)

Založnika/Editori/

Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / Società storica del Litorale - Capodistria® / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment / Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente®

Sedež/Sede/Address:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, SI-6000, Koper-Capodistria, Garibaldijeva 18 / Via Garibaldi 18, e-mail: actahistriae@gmail.com; https://zdjp.si/en/p/actahistriae/

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Naklada/Tiratura/Copies:

300 izvodov/copie/copies

Finančna podpora/

Supporto finanziario/

Financially supported by:

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije / Slovenian Research and Innovation Agency

Slika na naslovnici/

Foto di copertina/

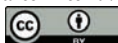
Picture on the cover:

Horus kot jezdec, ki premaga zle sile. Egipt, 4. stoletje n. št. / Horus come cavaliere che sconfigge le forze del male. Egitto, IV secolo d.C. / Horus as a horseman defeating evil forces. Egypt, fourth century AD (source: Wikimedia Commons).

Redakcija te številke je bila zaključena 30. decembra 2025.

Revija Acta Histriae je vključena v naslednje podatkovne baze / Gli articoli pubblicati in questa rivista sono inclusi nei seguenti indici di citazione / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in: CLARIVATE ANALYTICS (USA): Social Sciences Citation Index (SSCI), Social Scisearch, Arts and Humanities Citation Index (A&HCI), Journal Citation Reports / Social Sciences Edition (USA); IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); International Bibliography of the Social Sciences (IBSS) (UK); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL); DOAJ.

To delo je objavljeno pod licenco / Quest'opera è distribuita con Licenza / This work is licensed under a Creative Commons BY 4.0.

Navodila avtorjem in vsi članki v barvni verziji so prosto dostopni na spletni strani: <https://zdjp.si>.

Le norme redazionali e tutti gli articoli nella versione a colori sono disponibili gratuitamente sul sito: <https://zdjp.si/it/>.

The submission guidelines and all articles are freely available in color via website <http://zdjp.si/en/>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

Polona Tratnik: Saint George, the Dragon Slayer: Sacralized Violence and the Allegorical Union of Sacred and Secular Power	617
<i>San Giorgio, l'uccisore di draghi: violenza sacralizzata e unione allegorica di potere sacro e secolare</i>	
<i>Sveti Jurij, ubijalec zmaja: posvečeno nasilje in alegorična združitev posvetne in cerkvene oblasti</i>	
Jelena Đurišić: Criminal Offences Against Life, Limb, and Property in Kotor (Fifteenth to Seventeenth Century)	669
<i>Delitti contro la persona e il patrimonio commessi a Cattaro (XV–XVII secolo)</i>	
<i>Kazniva dejanja zoper življenje, telo in premoženje v Kotorju (15.–17. stoletje)</i>	
Erdal Çiftçi & Hakan Kaya: State-Making in the Ottoman Periphery: Tanzimat Reforms in the Sanjak of Bayezid in the Mid-Nineteenth Century	691
<i>La creazione dello stato nella periferia ottomana: le riforme del Tanzimat nel sangiacato di Bayezid a metà del XIX secolo</i>	
<i>Izgradnja države na osmanski periferiji: tanzimatske reforme v sandžaku Bajezid sredi 19. stoletja</i>	
Aleš Maver, Manica Godec Čizmarevič & Miro Hribernik:	
Jan Šedivý kot posrednik med slovensko in belorusko ter ukrajinsko kulturo	721
<i>Jan Šedivý come mediatore tra la cultura slovena e quella bielorusa e ucraina</i>	
<i>Jan Šedivý as a Mediator between Slovenian and Belarusian and Ukrainian Cultures</i>	
Gorazd Bajc & Veronika Mešič: Sodne obravnave mladoletnic, žrtev spolnih zlorab, pred okrožnimi sodišči Maribor, Murska Sobota in Celje v obdobju med letoma 1930 in 1941	741
<i>Processi per violenza sessuale sulle minorenni davanti ai tribunali distrettuali di Maribor, Murska Sobota e Celje, 1930–1941</i>	
<i>Court Hearings on Sexual Violence against Female Minors by the District Courts of Maribor, Murska Sobota, and Celje, 1930–1941</i>	

Kaja Mujdrica: *Le printemps slovène – vent de liberté sur la Slovénie.*

Francoski pogled na politične in družbene razmere
v Socialistični republiki Sloveniji, 1987–1988 767
Le printemps slovène – vent de liberté sur la Slovénie.
Il punto di vista francese sulla situazione politica e sociale
in Repubblica socialista di Slovenia, 1987–1988
Le Printemps Slovène – Vent de Liberté sur la Slovénie.
A French Perspective on the Political and Social Situation
in the Socialist Republic of Slovenia, 1987–88

Janez Osojnik: Pogled britanske diplomacije na slovenske secesionistične
težnje ob koncu osemdesetih let in na slovenski plebiscit 793
Il punto di vista della diplomazia britannica sulle
aspirazioni secessioniste slovene alla fine
degli anni Ottanta e sul plebiscito sloveno
The Perception of British Diplomacy on Slovenian Secessionist T
endencies in the Late 1980s and on the Slovenian Plebiscite

POROČILA

RELAZIONI

REPORTS

Angelika Ergaver: Conference Report on International Symposium:
Justifying Interpersonal Violence in Early Modern Europe
(Online, 23 April 2025) 817

Veronika Kos: Conference Report on *12th Istrian History Biennale:*
International Scientific Conference: Violentia, conflictus, aggressio...
Violence in the History of the Adriatic, 22–24 May 2025, Poreč/Parenzo 821

Cecilia Furioso Cenci: Conference Report on the 23rd International
Oral History Association Conference *Re-Thinking Oral History*,
16–19 September 2025, Krakow 827

OCENE

RECENSIONI

REVIEWS

Štefan Hadalin: *Zajc, Marko, Smiljanić, Ivan & Meta Remec:*
SAMOMOR MED SIMPTOMOM IN METAFORO.
Ljubljana,: Inštitut za novejšo zgodovino,
2025, 187 strani. 837

JAN ŠEDIVÝ KOT POSREDNIK MED SLOVENSKO IN BELORUSKO TER UKRAJINSKO KULTURO

Aleš MAVER

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška c. 160, 2000 Maribor
e-mail: ales.maver@um.si

Manica GODEC ČIZMAREVIČ

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti, Ljubljanska c. 97, 3000 Celje
e-mail: godec.manica@gmail.com

Miro HRIBERNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška c. 160, 2000 Maribor
e-mail: miro.hribernik@gmail.com

IZVLEČEK

Jan Šedivý ob koncu dvajsetih let 20. stoletja ni samo oral ledine s svojimi poglobljenimi predstavitvami beloruske in ukrajinske kulture, marveč se tudi njegov pristop razlikuje od tistega, ki je zlasti po drugi svetovni vojni v slovenskem prostoru prevladoval. To je bilo povezano z zgodovinskim trenutkom, v katerem so se Belorusi in Ukrajinci znašli v času zgodovinarjevega študija v Pragi. Poznejši razvoj je precej osramotil Šedivýjev optimizem s konca dvajsetih let. Skoraj popolno uničenje komaj oblikovane ukrajinske in beloruske kulturne elite v tridesetih letih 20. stoletja in druga svetovna vojna, ki je med drugim ustvarila novo politično mitologijo, sta skupaj s precej dvomno združitvijo velike večine Ukrajincev in Belorusov pod sovjetsko egido na novo narisali kulturni zemljevid Vzhodne Evrope tudi za Slovence.

Ključne besede: Belorusija, Ukrajina, Jan Šedivý, belorusizacija, ukrajinizacija, belorusko-slovenski stiki, ukrajinsko-slovenski stiki

JAN ŠEDIVÝ COME MEDIATORE TRA LA CULTURA SLOVENA E QUELLA BIELORUSSA E UCRAINA

SINTESI

Alla fine degli anni Venti del XX secolo, Jan Šedivý non solo aprì nuovi orizzonti con le sue approfondite presentazioni della cultura bielorusa e ucraina, ma il suo approccio si differenziava anche da quello prevalente in Slovenia,

soprattutto dopo la seconda guerra mondiale. Ciò era legato al momento storico in cui bielorussi e ucraini si trovavano al tempo degli studi dello storico a Praga. Gli sviluppi successivi hanno in gran parte smentito l'ottimismo di Šedivý alla fine degli anni Venti. La quasi totale distruzione delle élite culturali ucraine e bielorusse appena formatesi negli anni Trenta del XX secolo e la seconda guerra mondiale, che tra l'altro ha creato una nuova mitologia politica, insieme alla piuttosto ambigua unificazione della grande maggioranza degli ucraini e dei bielorussi sotto l'egida sovietica, hanno ridisegnato la mappa culturale dell'Europa orientale anche per gli sloveni.

Parole chiave: Bielorussia, Ucraina, Jan Šedivý, bielorussizzazione, ucrainizzazione, relazioni bielorusse-slovene, relazioni ucraine-slovene

UVOD¹

Odnos slovenskih kulturnikov do srednje-in vzhodnoevropskega prostora v zadnjih dvestotih letih je bil precej zapleten.² Medtem ko so nekatere kulture, denimo češko ali rusko, dojemali kot zgled (Perovšek, 2019), so se metanju v isti koš z drugimi izogibali, čeprav so bile njihove zgodovinske izkušnje precej podobne slovenski. Pomembno zarez je pri tem predstavljala odločitev za povezavo z drugimi južnimi Slovani, ki je po prvi svetovni vojni prinesla vstop v prvo južnoslovansko državno tvorbo in njene naslednice. Obenem je pomenila izstop Slovencev iz zanje prej stoletja značilne navezave na kulturni prostor s težiščem na severozahodu (Maver, Mavrek & Horvat, 2024, zlasti 543–546). To je v naslednjih stotih letih narekovalo različno dojemanje severnega in južnega dela Srednje in Vzhodne Evrope. Medtem ko je bilo za prvega, če izvajamo Rusijo, značilno večanje distance, je postala povezava z evropskim jugovzhodom za večino javnosti temeljna kulturno-politična samoumestitev. Omenjeno je vplivalo tudi na paleto pogledov na slovanske narode, čeprav so bili načeloma dojemani pozitivno. Seveda pa je obrat na jugovzhod po letu 1918 zgolj omogočil večjo veljavo stališčem do evropskega vzhoda, ki so se pri zagovornikih naslonitve na druge južne Slované v slovenski kulturni eliti nakazovala že v 19. stoletju (prim. npr. Nežmah, 2024a).

1 Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosedstvom* (P6-0138), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

2 Prim. temeljito študijo Perovšek (2019), pregledno pa Miladinović Zalaznik (2024) in za zanimiv posamezni primer iz zadnje tretjine 20. stoletja Šela (2024).

Mariborski zgodovinar in srednješolski profesor Jan Šedivý je, če sploh, danes najbolj znan kot proučevalec preteklosti mariborske klasične gimnazije in šolske zgodovine nasploh (o njegovem življenju in delu zlasti Godec Čizmarevič, 2025; Richter, 1970). Veliko manjše pozornosti je deležna njegova vloga pomembnega posrednika med slovensko in drugimi slovanskimi kulturami. Predvsem v obdobju med svetovnima vojnama je bil zaslužen za širjenje vednosti ne le o češki in slovaški kulturi, s katerima je bil po svojem izvoru posebej povezan, marveč tudi o bolgarski, lužiškosrbski, beloruski in ukrajinski. Čeprav je v vzpostavljanje kulturnih stikov s Čehi, Slovaki in Bolgari vložil največ truda, si drznemo reči, da je v slovenskem prostoru v marsičem oral ledino, ko gre za manjša od treh vzhodnoslovanskih narodov. Kot bomo pokazali v nadaljevanju, omenjeno še zlasti velja za njegove predstavitve beloruske kulture.

Takoj v začetku moramo poudariti, da nas Šedivý, kot pove naslov, zanima predvsem kot posrednik med kulturami. Zato je bil pri gradivu, ki smo ga vključili, izrazit poudarek na njegovih besedilih, namenjenih javnosti, v prvi vrsti na objavah v časnikih in revijah. Čeprav bi upoštevanje drugih virov, recimo osebne korespondence, gotovo obogatilo razumevanje geneze njegovih pogledov, hkrati menimo, da je svoja stališča v omenjenih objavah izrazil dovolj jasno in je možno iz njih sklepati tudi na okoliščine, v katerih so se oblikovala. Besedilo bomo v nadaljevanju razdelili na več podpoglavij. V prvem bomo predstavili glavne poteze Šedivýjevega življenja in dela, v drugem orisali zgodovinski položaj Ukrajincev in Belorusov v poznih dvajsetih letih 20. stoletja, ko se jim je daleč najbolj posvečal, v tretjem pa se bomo natančneje ustavili ob nekaterih njegovih prikazih ukrajinske in beloruske zgodovine ter kulture.

Že na tem mestu je treba opozoriti na nekatere posebnosti omenjenih prikazov. Kar zadeva Beloruse in Ukrajince, je njegovo ukvarjanje z njimi v glavnem postavljeno v ozko časovno okno v obdobju njegovega študija v Pragi med letoma 1924 in 1928 (Godec Čizmarevič, 2025, 12–15). Tamkajšnji stiki z beloruskimi in ukrajinskimi kolegi so mu hkrati s splošnim ozračjem odklanjanja sovjetskega boljševizma v češki prestolnici omogočili drugačno izhodiščno perspektivo kot nekaterim drugim slovenskim kulturnim posrednikom, še posebej tistim iz časa po drugi svetovni vojni. Šedivý je bil vsekakor med Slovenci, ki so zmogli na ukrajinsko in belorusko kulturo pogledati zunaj ozkega oklepa ruske in so izrazito poudarili njuno posebnost, ne kot priveska večje sosednje kulture, marveč kot nečesa na križišču različnih vplivov. K temu je navsezadnje prispevala okoliščina, da je Šedivý o Belorusih in Ukrajincih v glavnem pisal v letih 1927 in 1928. Takrat pa je tudi v Sovjetski zvezi zrelo fazo doživljala politika korenizacije, ki je poudarjala samostojnost posameznih jezikov in narodov (Mironowicz, 2007, 64 sl.). Mariborski zgodovinar seveda ni mogel slutiti popolnega obrata nekaj let pozneje, zaradi katerega beloruski jezik kot samostojna prвина še danes »diha na škrge« (Maver, 2022, zlasti 1165–1167). Razvoj v Ukrajini je šel v drugo smer, a to predvsem zaradi globljih korenin gibanja za narodno samobitnost in morda še bolj zaradi obstoja samostojne kulturne infrastrukture vsaj na (sicer majhnem) delu z Ukrajinci poseljenega ozemlja (Snyder, 2003, zlasti 122–132).

ŠEDIVÝ KOT »NARAVNI« POSREDNIK

Zaradi svoje življenjske usode je bil Jan Bogumil Šedivý nekakšen »naravni« posrednik med slovensko in drugimi slovanskimi kulturami. Leta 1899 se je namreč rodil v Linzu v Zgornji Avstriji kot edini sin in drugi otrok češkega obrtnika Jana Šedivýja, doma iz Čeških Budejovic, in njegove žene Terezije, rojene Trop, doma iz okolice Velike Nedelje. Par se je spoznal v mestu Steyr, kjer sta oba delala. Oče je že leta 1900 umrl, zato je bila mladost poznejšega zgodovinarja vse do vpisa na beograjsko univerzo zaznamovana z velikim pomanjkanjem (Godec Čizmarevič, 2025, 5–8). Kljub temu je leta 1920 maturiral na klasični gimnaziji v Mariboru, ki ji je, kot omenjeno, posvetil pomemben del svojega raziskovalnega opusa. Študij zgodovine in zemljepisa je začel na novoustanovljeni univerzi v Ljubljani, vendar je že kmalu presedlal na univerzo v Beogradu (Richter, 1970, 1). Tam je nanj precej vplivalo srečanje z bizantologom Dragutinom Anastasijevićem, ki ga ni pomembno usmeril le študijsko, marveč je poskrbel tudi za konec njegovih najhujših materialnih skrbi (prim. Godec Čizmarevič, 2025, 10). Že leta 1924 pa se je Šedivý za nekaj let preselil v Prago, kjer je nadaljeval s študijem. Zadnja študijska postaja pred vrnitvijo v Beograd, kjer je leta 1929 diplomiral, je bila Sofija³ (Godec Čizmarevič, 2025, 15).

Praško obdobje je bilo vsaj za njegovo vlogo kulturnega posrednika med Slovenci in Ukrajinci in Belorusi odločilno, kot smo mimogrede že omenili. Tako ni bilo le zaradi njegovega intenzivnega ukvarjanja z zgodovino slovanskih narodov, k čemur ga je zlasti spodbujal češki zgodovinar Jaroslav Bidlo (1858–1937), marveč tudi zaradi vzpostavljanja osebnih stikov z Ukrajinci, Belorusi in Lužiškimi Srbi v češkoslovaški prestolnici. Hkrati je bil nekako v letih med 1925 in 1928 kot dopisnik časnika *Slovenec* osrednji vir njegovih bralcev za stanje v slovanski Srednji in Vzhodni Evropi (Godec Čizmarevič, 2025, 13–14, 111–112).

V letu svoje diplome se je Šedivý tudi poročil s Katarino Pflug, Srbkinjo katoliške vere (Richter, 1970, 2). Ta bistvena osebna naveza je še podčrtala pri njem močno izraženo željo po združitvi vzhodnih in zahodnih kristjanov, pri kateri naj bi bili Slovani najpomembnejši most. Vse je kazalo, da bo življenje mladega profesorja zaplulo v sorazmerno mirne vode. Postal je profesor na svoji nekdanji gimnaziji in se pri svojem delu odlikoval z nekaterimi inovativnimi prijemi, recimo s tem, da je bil pobudnik v evropskem merilu izjemnega tekmovanja iz znanja srednjeveške grščine (Hriberšek, 2005, 310). To je bil »davek« njegovi veliki ljubezni bizantinistiki. Sicer pa je ob zemljepisu in zgodovini grščino tudi poučeval. Po drugi svetovni vojni si je nasprotno skoraj največ kruha prislužil s poučevanjem nekaj časa izjemno modne ruščine (Godec Čizmarevič, 2025, zlasti 46 sl.). Njegovo kariero posredovalca znanja, prodornega znanstvenega in strokovnega pisca ter neumornega delavca za gojenje stikov Slovencev z drugimi Slovani, v tridesetih letih predvsem s Čehi, Slovaki in Bolgari, je kot pri mnogih njegovih vrstnikih prekinil izbruh druge svetovne vojne.

3 Za slovensko-bolgarske stike v tistem času prim. zlasti Perovšek (2024, 373–381).

Čeprav gotovo ni bil rojen vojak, ga je »slovansko čustvo« očitno nagnilo, da se je med aprilsko vojno leta 1941 kot prostovoljec pridružil jugoslovanski vojski in pri Višegradu v Bosni pristal v nemškem ujetništvu. Iz njega mu je uspelo pobegniti in priti do ženine beograjske družine. Tja je iz Maribora prišla tudi žena Katarina z otrokoma, Šedivý pa je nujno potrebno službo s pomočjo povezav na prosvetnem uradu našel v mestu, ki se danes imenuje Zrenjanin in ki so ga po nemški okupaciji iz Petrovgrada znova preimenovali v Veliki Bečkerek. V Banatu je družina ostala še nekaj mesecev po koncu vojne leta 1945 (Godec Čizmarevič, 2025, 38–40).

Po vrnitvi v Slovenijo je Šedivý najprej našel zaposlitev na I. gimnaziji v Celju, od šolskega leta 1949/50 pa je znova delal v Mariboru, a ne na klasični, marveč na II. gimnaziji (Godec Čizmarevič, 2025, 41 sl.). Tam so mu leta 1952 v času naraščajoče protikatoliške gonje na izobraževalnih ustanovah⁴ pripravili disciplinski postopek, ki je bil formalno sicer posledica njegovega oblastem neljubega članka, v katerem je profesor opozarjal na slabši uspeh dijakov svoje gimnazije v primerjavi s »klasiki«. Toda resnična pozornost njegovih »sodnikov« se je kmalu usmerila v domnevno neustrezno ideološko podlago njegovega poučevanja. Nazadnje so bile zanj uradno najusodnejše (času?) »neprimerne« razlage grške zgodovine in francoske revolucije. Srečo je imel zgolj v tem, da ni ostal brez službe, marveč se je lahko upokojil, sicer s precej nizko pokojnino (Godec Čizmarevič, 2025, zlasti 73–86). V šestdesetih letih 20. stoletja je potem prišlo še do enega vrhunca njegovih objav, zlasti v *Kroniki* in v obnovljenem *Časopisu za zgodovino in narodopisje*, kjer je sodeloval od prve številke nove vrste naprej (Richter, 1970, 2–3). Morda bi lahko rekli, da je v kulturni sferi v tem obdobju doživel vsaj tiho rehabilitacijo, kar je bilo razvidno tudi iz zapisov ob njegovi smrti leta 1969 (prim. npr. Richter, 1970, 3).

Četudi se je Šedivý, kakor je bilo že navedeno, v svojih objavah posvečal različnim slovanskim narodom, mu nekakšno prvenstvo v slovenski kulturi pripada predvsem, kar zadeva predstavitev Belorusov.⁵ Medtem ko je zanimanje za njihove južne sosede Ukrajince med Slovenci prvi veliki val doživelo že na prelomu iz 19. v 20. stoletje (Malšina et al., 2021; prim. Maver, 2023b), so ti ostajali bela lisa na slovanskem zemljevidu, v veliki meri pa so se v slovenski kulturni krajini pozneje znova pogreznili v anonimnost. To se je pravzaprav spremenilo šele v zadnjih letih s prevajanjem in gostovanjem nekaterih mlajših beloruskih pesnic (Mort, 2024; prim. Maver, 2022; 2023b, zlasti 239–260). Celo pri slovensko-češkem »apostolu« vednosti o najmanjšem vzhodnoslovanskem narodu pa je bila etapa njegovega ukvarjanja z njim kratkotrajna. Najpomembnejše prispevke je objavil v *Domu in svetu* in goriški reviji *Mladika*. V prvem sta leta 1928 izšla izjemno temeljita pregleda beloruske in ukrajinske književnosti. Prvega je Šedivý napisal skupaj z beloruskim pisateljem Franciskom Hriškevičem (Hryškievič & Šedivý, 1928), ki je bil očitno njegov glavni vir za položaj Belorusov (prim. Šedivý, 1927b, 188), pri drugem gre za prevod besedila Ukrajince Miroslava Lubineckega (Lubyneckyj,

4 O širšem okviru tega dogajanja prim. Pastar (1993), Čelig & Friš (2024) in Čoh Kladnik & Piškurić (2024).

5 Za temeljit pregled njegove bibliografije prim. Godec Čizmarevič (2025, 111–120).

1928). Že leto prej je v seriji prispevkov predstavil zgodovino in položaj obeh manjših vzhodnoslovanskih narodov v *Mladiki* (Šedivý, 1927a–d; 1927g–j). Na podobno vižo so bili uglaseni njegovi članki iz istega leta v *Slovencu* (Šedivý, 1927e; 1927k).

Izpod peresa obravnavanega zgodovinarja so izšli navsezadnje posamični prevodi krajših ukrajinskih in beloruskih literarnih besedil. Med bolj znanimi avtorji sta bila Ukrajinka Olha Kobyljanska (Kobyljanska, 1928) in klasik beloruske književnosti Jakub Kolas (Kolas, 1928). Skoraj vsi prevodi so izšli v *Mladiki*.

Treba je povedati še, da se je Šedivý po odhodu iz Prage občasno še vrnil k pisanju o ukrajinski in beloruski kulturi. Leta 1932 je v *Ljubljanskem zvonu* z obsežnim člankom počastil petdesetletnico ob Kolasu drugega najpomembnejšega beloruskega klasika Janka Kupale (Šedivý, 1932), medtem ko je leta 1937 prevod kratkega besedila pisatelja Antona Ljavickega, ki je objavljial pod psevdonimom Š. Jadvihin, priobčil v *Mariborskem koledarju* (Jadvigin, 1937). Olha Kobyljanska je bila nazadnje v ospredju njegovega kratkega prispevka v prvi številki obnovljenega *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, ko je poročal o pisateljičinem obisku pri bratu Štefanu, ki je kot upokojeni oficir in slikar živel v Mariboru (Šedivý, 1965).

POLOŽAJ BELORUSOV IN UKRAJINCEV V ČASU ŠEDIVÝJEVIH OBJAV

Jan Šedivý ob koncu dvajsetih let 20. stoletja ni samo oral ledine s svojimi poglobljenimi predstavitvami beloruske in ukrajinske kulture, marveč se tudi njegov pristop razlikuje od tistega, ki je zlasti po drugi svetovni vojni v slovenskem prostoru prevladoval. To je bilo povezano z mimogrede že omenjenim zgodovinskim trenutkom, v katerem so se Belorusi in Ukrajinci znašli v času zgodovinarjevega študija v Pragi.

Podobno kot pri prikazovanju slovenske zgodovine je tudi pri predstavitvi beloruske in ukrajinske odločilnega pomena »vstopna točka« (prim. Maver, 2023b, zlasti 11–13; Maver, Mavrek & Horvat, 2024). Če obravnavamo preteklost beloruskih in ukrajinskih zgodovinskih dežel predvsem kot del vzhodnoslovanske preteklosti, je položaj precej drugačen, kot če poudarimo njeno vpetost v zgodovino Srednje Evrope ali vsaj njenega vzhodnega dela. Večina slovenskih srečevanj s prostorom dveh manjših vzhodnoslovanskih republik Sovjetske zveze je ubirala prvo pot, pri čemer Belorusiji ni nikoli posvečala posebne pozornosti. Posledično je prevladal pogled, po katerem je bila prvotna povezava vzhodnih Slovanov v okviru Kijevske Rutenije (ki jo slovensko zgodovinopisje skoraj soglasno imenuje Kijevska Rusija; prim. Maver, 2023a, 21, zlasti op. 2) na neki točki (»nenaravno«) prekinjena, cilj njihove nadaljnje zgodovinske poti pa naj bi bilo prizadevanje za ponovno »združitev« oziroma obnovo prvotne enotnosti iz zgodnjega in visokega srednjega veka (Kappeler, 2019, zlasti 34–40). Pri tem ni bila posebej opažena dokaj izrazita kulturnopolitična preusmeritev beloruskih in ukrajinskih zgodovinskih dežel na zahod od 13. stoletja naprej, kar je bilo v precejšnjem nasprotju s stanjem na območju današnje Rusije, kjer je zgodovinsko

močno prevladovalo zavračanje zahodnih vplivov, z izjemo zlasti v prizadevanjih Petra Velikega (Bremer, 2016, 98–102). A tudi končni rezultat slednjih je bil, zlasti na cerkvenem področju, dvoumen.

»Vzhodnoslovansko« razumevanje beloruske in ukrajinske zgodovine v slovenskem prostoru je nadalje okrepila izkušnja druge svetovne vojne, ki za vse tri nekdanje vzhodnoslovanske sovjetske republike predstavlja ključen mejnik (Fedor, Lewis & Zhurzhenko, 2017; Lewis, 2017; Exeler, 2022). In čeprav se beloruska in zlasti ukrajinska izkušnja na pomembnih točkah razlikujeta od ruske, je kruta nacistična okupacija, podložena z rasistično ideologijo, skupaj z gojenjem spomina na junaški odpor ustvarila močno skupno komponento kolektivnega zgodovinskega spomina v Rusiji in Belorusiji, pa tudi na jugu in vzhodu Ukrajine. Zaradi neposrečene manjšinske politike druge poljske republike se zahodni deli Belorusije, ki med obema svetovnima vojnama niso bili del Sovjetske zveze, drugače kot zahodni deli Ukrajine ne ločijo pomembno od tistih, ki so spadali v sovjetsko Belorusijo že pred letom 1939 (prim. Mironowicz, 2007, 103 sl.). Sicer obstajajo velike razlike predvsem v živosti verskega življenja, toda kar zadeva kolektivni zgodovinski spomin, sovjetska plast s poudarjanjem vloge Belorusije kot »partizanske republike« tudi tam prevladuje (Akudowitsch, 2013, zlasti 58–69). Prav tako je rusifikacija v zadnjih desetletjih Sovjetske zveze in med večino vladanja Aljaksandra Lukašenke povsod napredovala z bolj ali manj neustavljivim tempom. Je pa res, da se je nedavno demokratično gibanje, ki je doživelo hiter vzpon in vsaj zunanji zaton po ponarejenih predsedniških volitvah avgusta 2020, sprva precej opotekalo v razmerju tako do ruskega vpliva v Belorusiji kot do gradnikov skupnega zgodovinskega spomina (prim. Shparaga, 2021). Toda nepopustljivost Lukašenkovega režima, ki je vseskozi izrazito stavil na sovjetsko plast skupne preteklosti, ga je, kot se zdi, nazadnje prisilila, da se je oklenilo manjšinske razlage beloruske preteklosti, ki vidi osrednjo identifikacijsko točko v Veliki kneževini Litvi iz poznega srednjega in predvsem zgodnjega novega veka, ne v »partizanski republiki«.⁶ Proces dokončnega ločevanja Ukrajine od velike sosedne Rusije, ki je postal nujnost predvsem po ruski okupaciji Krima in zanetenju vojne v Doneškem bazenu leta 2014 in ki se je po začetku ruske agresije na celotno ozemlje zahodne sosedne leta 2022 še izjemno okrepil, je zmanjšal razlike v dojemanju ukrajinske zgodovine med Ukrajinci iz različnih zgodovinskih regij in najbrž dokončno uveljavil »srednjeevropsko« smer (prim. Hrytsak, 2023, zlasti 414–417). Je pa Ukrajina že prej odstopala od večinske belorusko-ruske interpretacije, utemeljene na poudarjanju sovjetskega herojstva med drugo svetovno vojno (Jobst, 2022, 51–67).

V letih Šedivýjevega bivanja v Pragi je bil položaj temeljito drugačen. Takrat izkušnje druge svetovne vojne seveda sploh še ni bilo. Hkrati sta na belorusko in ukrajinsko samorazumevanje vplivala dva sorazmerno sveža dejavnika, ki sta do razpada Sovjetske zveze stopila močno v ozadje. Druga polovica dvajsetih let

6 Za primerjavo med obema naboroma vsebin prim. zlasti Ljachoŭski (2020) in Titarenko (2011).

prejšnjega stoletja je bila v socialistični federaciji zlata doba politike tako imenovane korenizacije oziroma v beloruskem in ukrajinskem primeru belorusizacije in ukrajinizacije javnega življenja (Yekelchik, 2007, 85–102; Mironowicz, 2007, 64–79). Poenostavljeno povedano je šlo za to, da so novi boljševiški oblastniki v Sovjetski zvezi sorazmerno kratek čas podpirali razcvet jezikov in kultur neruskih narodov, ki so prej dolga desetletja doživljali skoraj popolno prevlado ruščine v javnem življenju. S tem so hoteli po eni strani oslabiti stare ruske caristične strukture in po drugi strani pridobiti Neruse za boljševiški režim. Tretji razlog je bil, zlasti v beloruskem in ukrajinskem primeru, poskus vplivanja na izgubljene dele nekdanjega imperija carjev. Sovjetski Ukrajina in Belorusija naj bi imeli vlogo »svetilnika« za »neodrešene« ukrajinske in beloruske sonarodnjake, predvsem pod Poljsko (Bekus, 2010; Ivešić, 2018).

S skoraj stoletne časovne distance se seveda zdi, da je bila uradno razglašana mantra, naj bo nova kulturna politika »socialistična po vsebini in nacionalna po obliki«, recept za katastrofo, saj so nosilci sovjetskega sistema ohranjanju lastne moči in položajev dajali prednost pred vsem drugim. To pa je moralo privedi do trka s prebujenimi nacionalnimi silami, predvsem v Ukrajini, a tudi drugod. In zaradi razmerja moči ni bilo vprašanje, kdo bo zmagal (Maver, 2023b, 174–176). Ko si je Stalin, ki je bil eden tvorcev politike korenizacije v dvajsetih letih, že ob koncu istega desetletja premislil (čeprav ni bila usmeritev uradno nikoli preklicana), to ni pomenilo samo vrnitve intenzivne rusifikacije. Šele vzpostavljeno družbeno in politično elito »opolnomočenih« neruskih narodov je do konca tridesetih let 20. stoletja zadelo pravo fizično iztrebljenje (Mironowicz, 2007, 89–94). Ukrajincem je bilo kot že kdaj prej v zgodovini v prid, da so imeli pomembna kulturna središča zunaj železnega sovjetskega objema, Belorusi pa jih zaradi prevladujoče politike polonizacije na Poljskem niso mogli razviti; ta razlika odmeva do danes.

Začasni optimizem glede prihodnosti beloruske in ukrajinske kulture v obdobju večine Šedivýjevih objav se je družil s še svežim spominom na sicer neuspešen poskus oblikovanja samostojnih držav. Pri tem je bil ukrajinski širše zasnovan in podložen z velikimi žrtvami (Plochy, 2021, 215–228), njegov neuspeh pa lahko ocenimo kot eno večjih geopolitičnih nesreč srednjeevropske zgodovine prve polovice 20. stoletja. K propadu mednarodno že priznane državne tvorbe ni prispevala le nezdrava ujetost med Poljsko in boljševiško Rusijo. V veliko večji nekdanj carski vzhodni Ukrajini je pomemben kamenček v mozaiku dodalo opotekanje med dajanjem prednosti socialni ali nacionalni problematiki, pri čemer so boljševiki ukrajinsko nacionalno gibanje prehiteli po levi, četudi so z nasilno kolektivizacijo v začetku tridesetih let izničili tisto, zaradi česar so bili deležni simpatij ukrajinskih kmetov (Yekelchik, 2007, zlasti 80–83). Ne gre pozabiti niti na različne izbire zahodnih in vzhodnih Ukrajincev v bazenu možnih zaveznikov, saj so bili za zahodne sprejemljivi zagovorniki obnove carske Rusije, ki so bili strah in trepet vzhodnih, nasprotno pa se ti niso branili zavezništva Poljakov, ki so zrušili sanje o zahodnoukrajinski republiki ali vsaj avtonomiji v Galiciji

(Plokhly, 2021, 222 sl.). Končno poljski maršal Józef Piłsudski v razpravah med Poljaki samimi ni prodril z zamislijo o obnovi poljsko-litovske konfederacije ali vsaj o Ukrajini (brez zahodnih pokrajin) kot tamponski deželi med Poljsko in boljševiki. So pa slednji morali vsekakor upoštevati ukrajinsko izkušnjo lastne državnosti (Snyder, 2003, zlasti 133 sl.).

Kar zadeva Beloruse, je vprašanje izvora in pomena kratkotrajne Beloruske ljudske republike, razglašene 25. marca 1918, bolj zapleteno. Drugače kot ukrajinska »sestra« ni zares nadzirala večine ozemlja, ki naj bi ji pripadalo, in delež nemških zasedbenih sil pri njeni vzpostavitvi je bil veliko večji kot v Ukrajini, kjer so vplivale predvsem na politični ustroj nove države, pobuda zanjo pa je prišla »od spodaj« (Michaluk & Rudling, 2014). Po drugi strani ni mogoče spregledati, da je bila vzpostavitev beloruske državnosti, čeprav pod nemško egido, nekakšna krona sicer mladega beloruskega nacionalnega gibanja. Njegov začetek mnogi postavljajo v leto 1905, v čas po revoluciji v Ruskem carstvu, ko so odpadle najhujše omejitve za rabo beloruskega jezika, ki so bile v veljavi od zatrtja vstaje na območju nekdanje poljsko-litovske konfederacije v letih 1863 in 1864 (Rudling, 2015 a–b).

Naslednje leto je začela v Vilniusu izhajati tudi ključna publikacija *Naša niva*, predstavniki mlade generacije beloruskih kulturnikov pa so začeli izpostavljati navezavo na imenitno belorusko preteklost v Veliki kneževini Litvi, pri čemer so drugače kot Ukrajinci obnovljeni konfederaciji dajali prednost pred samostojno belorusko državo (Snyder, 2003, 53 sl.). Lahko rečemo vsaj to, da je dejstvo obstoja Beloruske ljudske republike močno vplivalo na odločitev boljševikov, da Belorusijo sploh vzpostavijo kot samostojno sovjetsko republiko, ne kot avtonomni del ruske. Ravno tako jih je spodbudilo, da so njeno ozemlje še leta 1924 zaokrožili z večinsko belorusko govorečimi predeli na vzhodu današnje države (Rudling, 2015a). Hkrati so se vodilni organi neuspešne beloruske republike podobno kot ukrajinski preselili v tujino in imeli med letoma 1923 in 1945 svoj sedež ravno v Pragi, kar je nedvomno sooblikovalo živost tamkajšnje beloruske diaspore in vplivalo na Šedivýjevo dojemanje beloruskega položaja. Beloruska vlada v izgnanstvu obstaja še danes, saj njeni predstavniki za razliko od ukrajinskih in poljskih kolegov dediščine prve beloruske države niso hoteli »prepisati« na zmagovalca prvih (in edinih) demokratičnih predsedniških volitev v Belorusiji Aljaksandra Lukašenko. Njen sedež je od leta 1970 v Kanadi (prim. Ljachoŭski, 2020).

Končno je slovenske kulturne delavce med svetovnjima vojnama najbrž nagovarjala razdeljenost ukrajinskih in beloruskih zgodovinskih dežel med več političnih entitet, kar jih je spominjalo na trenutni položaj Slovencev. Ukrajinci so razen v Sovjetski zvezi, kjer se je nekaj let zdelo, da bodo lahko uveljavili visoko stopnjo kulturne samostojnosti, živeli še v Romuniji, kjer niso imeli praktično nobenih pravic, na Poljskem, kjer so bila po eni strani bistvena središča ukrajinske kulture, po drugi strani pa jih je ovirala neposrečena manjšinska politika poljske države, o kateri je že bil govor, ter na Češkoslovaškem, kjer je bil položaj zanje ugoden, a je bilo zgodovinsko izhodišče zaradi stoletne madžarske prevlade podobno ali

še slabše kot med prekmurskimi Slovenci (Subtelny, 2009, zlasti 189). Belorusi so bili v glavnem razdeljeni med Sovjetsko zvezo, kjer sta si sorazmerno hitro sledili etapi belorusizacije in skoraj popolnega zatrtja kulturnega življenja v beloruščini, in Poljsko, kjer je prebival visok delež Belorusov, vendar so imeli bistveno slabše zgodovinsko izhodišče kot Ukrajinci (Mironowicz, 2007, 64 sl.). Manjši skupnosti sta prebivali še v Litvi in Latviji, velika je bila, kot že omenjeno, белоруска navzočnost na Češkoslovaškem, predvsem v Pragi.

ŠEDIVÝ O BELORUSIH IN UKRAJINCIH

Skupna izkušnja razdeljenosti po prvi svetovni vojni je vsekakor odmevala pri Janu Šedivýju. Primerjavo med Belorusi in Ukrajinci na Poljskem in Slovenci pod Italijo je večkrat neposredno izpostavil, denimo v prispevku za *Mladiko* leta 1927:

Zgodovina slovanskih narodov in ves razvoj svetovnih dogodkov nas prepričujeta, da je namen slovanskih narodov, zediniti pravoslavno in katoliško cerkev, utešiti nemirne zapadnoevropske narode in biti most k poganskemu Vzhodu. [...] Nečloveško preganjanje Belorusov in Ukrajincev v Poljski in neosvobojenih Slovencev in Hrvatov je samo priprava za to poslanstvo. (Šedivý, 1927c, 229)

V navedku se zanimanje za podoben zgodovinski položaj stakne z nemara osrednjim gonilom ukvarjanja mariborskega profesorja s slovanskim vzhodom ob koncu dvajsetih let prejšnjega stoletja. Po sledih nekaterih drugih katoliških izobražencev iz vzhodnoštajerskega prostora, kakršen je bil Franc Kovačič, je videl osrednje poslanstvo Slovanov v njihovi vlogi mostu do združitve vzhodnih cerkva s Katoliško.⁷ Iz tega je izvirala posebna pozornost do ukrajinskih grkokatolikov, pri katerih je bil tak most po svoje že uresničen. A tu je treba pristaviti, da se navdušenje nad slovanstvom nikakor ni prepletalo s prizadevanjem za cerkveno unijo pri vseh katoliških mislecih s Šedivýjevega konca. Približno šest desetletij prej je iz okolice Ormoža izvirajoči duhovnik in politik Božidar Raič štel mnenje, da bi pravoslavni Slovani lahko našli pot v Katoliško cerkev, za nerealistično, kajti: »Že sama misel, ka bi 60 milijonov pravoslavnikov slovanskega obreda prestopilo k nekterim milijonom katoličanov, ki v tujščini daritvo opravljajo, ovaja, da mirno rečem, veliko predrznost« (Raič, 1869, 14).

V okviru svojega jedrnega poudarka se je Šedivý zavedal, da so Ukrajinci in zlasti Belorusi nekakšni novinci v areni pozornosti svetovne, ne le slovenske javnosti. Glede Belorusov je izrazil celo mnenje, da »ni slovanskega naroda, ki bi ga svet tako malo poznal kakor Beloruse« (Šedivý, 1927a, 149). Ni mogel niti mimo prispevka, ki ga je za prepoznavnost in uveljavitev obeh manjših vzhodnoslovanskih narodov prinesla boljševiška Sovjetska zveza: »Za Ukrajince in Beloruse je svet izvedel šele

7 O tem miselnem toku prim. pregledno Malmenvall (2024a–b) in Simčič (2024, zlasti 448–450).

iz boljševiških knjig in časopisov v najnovejši dobi, ko sta ta naroda dobila svoji lastni državi v okviru ruske zvezne republike« (Šedivý, 1927a, 149). Toda po drugi strani je bil spričo svojih virov v Pragi in iz vzpona beloruske in ukrajinske kulture izvirajočega optimizma v dvajsetih letih 20. stoletja prepričan, da bo po prvi svetovni vojni nedokončana državna osamosvojitev obeh dežel kmalu postala meso. Glede Ukrajine je denimo prerokoval: »Ko se bo vse ukrajinsko ozemlje združilo v eno državo, kar se bo gotovo zgodilo v bližnji prihodnosti, bo ukrajinska država štela več kot petdeset milijonov prebivalcev« (Šedivý, 1927g, 351). Število Belorusov v predvojnem Ruskem carstvu in po prvi svetovni vojni je v *Slovencu* previsoko ocenjeval na petnajst milijonov in predvsem zaradi boljševiškega preganjanja vere tudi njim napovedoval popolno osamosvojitev: »Boljševiško zatiranje vere še bolj podžiga teženje Belorusov, da se odtrgajo od zveze z Moskvo in osnujejo popolnoma neodvisno belorusko državo« (Šedivý, 1927e, 3).

V nasprotju s skromno prepoznavnostjo v sodobnosti je pri mariborskem zgodovinarju bogato zgodovinsko izročilo beloruskih in ukrajinskih dežel. Tukaj je njegov prikaz v sozvočju predvsem s predstavami, ki so jih razvijali vodilni predstavniki mladega, kratkotrajnega, a intenzivnega beloruskega nacionalnega gibanja v prvih desetletjih 20. stoletja (prim. zlasti Rudling, 2015b). Ključni identifikacijski točki sta zanj bila, enako kot še za sodobne zagovornike predsovjetske oziroma nesovjetske beloruske istovetnosti (Titarenko, 2011; Sahanovič, 2014), precej skrivnostni tiskar Francisk Skarina iz prve polovice 16. stoletja in že omenjena Velika kneževina Litva kot tista državna tvorba, v kateri so imeli Belorusi ali vsaj njihov jezik glavno besedo.⁸ Potem ko jim je Šedivý nedvomno pod vplivom svojih praških sogovornikov pripisal že epsko pesnitev *Pesem o Igorjevem pohodu*, je takole opredelil vlogo beloruskega jezika v veliki kneževini:

Na vsakem dvoru litevskih knezov se je govorilo beloruski. Litevski jezik se je začel uporabljati v knjigi šele v 16. stoletju, enotni književni jezik pa so dobili Litevci po svetovni vojni. [...] Kljub vsemu poljskemu prizadevanju je še v 16. stoletju vladal v Litvi beloruski jezik ne samo med beloruskim prebivavstvom, temveč tudi med plemiči litevskega rodu. Poljski kralj Sigismund I. (1506 do 1548), ki je bil obenem tudi litevski veliki knez, je izdal l. 1529 ustavo ali temeljne zakone za litevske pokrajine v beloruskem jeziku. (Šedivý, 1927a, 150–151)

Tukaj puščamo ob strani, da se avtor ne sprašuje poglobljeno o naravi jezika, ki mu pravi beloruščina, zanj pa je danes bolj uveljavljeno poimenovanje pisarniška rutenščina. Prav tako vsaj večinoma ne velja za prvo razvojno stopnjo sodobnega beloruskega knjižnega jezika, četudi ga občasno še označujejo kot staro beloruščino (prim. Sahanovič, 2014).

V nadaljevanju svoje obširne predstavitev Belorusov se je Šedivý dotaknil tudi Skarinovega pomena:

8 O tamkajšnjem novoveškem verskem vrenju prim. Rajšp (2024, 309–311).

V 16. stoletju se začenja zlata doba beloruske književnosti. Kakor skoro pri vseh narodih, se začne tudi novejša beloruska književnost s prestavo sv. pisma. [...] To ogromno delo je storil dr. Francisk Skarina. [...] S pomočjo vilenskih plemičev je nakupil cirilske črke in je tu izdal l. 1525 beloruski prevod sv. pisma starega zakona, ki so ga l. 1575 prevedli Ukrajinci v Galiciji na svoj jezik. Ker je bil v svoji mladosti pravoslavne vere, a je v Krakovu prestopil v katoličanstvo, je imel zveze s pristaši obeh cerkva in se je zato njegov prevod sv. pisma naglo razširil. Po njegovem prizadevanju so dobili Belorusi l. 1535 svojo prvo tiskarno v cirilskimi črkami v Vilni, dočim so jo dobili Rusi šele l. 1553 v Moskvi. (Šedivý, 1927b, 188)

Današnji prevladujoč pogled na tiskarja je sicer nekoliko drugačen kot v omenjenem prispevku, saj Skarinova izdaja ni izšla v ljudskem jeziku z območja Belorusije, kar bi omogočalo govorjenje o prevodu v beloruščino, pač pa v stari cerkveni slovanščini z elementi beloruskega ljudskega jezika (Plochy, 2006, 106 sl.). To sicer opravičuje ohranjanje osrednjega mesta nenavadne osebnosti v beloruskem kulturnem panteonu.

Kot smo že nakazali, je eno ključnih vprašanj razumevanja beloruske in ukrajinske zgodovine opredelitev njunega razmerja do ruske – in poljske, kar je bilo v času pripadnosti delov beloruskih in ukrajinskih zgodovinskih pokrajin Poljski aktualnejše kot po drugi svetovni vojni. Šedivý je vsaj v svojih praških letih izrazilo poudarjal ukrajinsko in belorusko drugačnost in ni hotel nič vedeti za že večkrat omenjeno »vzhodnoslovansko navezo«, ki naj bi upravičevala prevladujoč položaj Rusov in Rusije. O Belorusih je tako že v začetku svoje predstavitve v *Slovincu* ugotavljal:

V predvojni ruski državi je prebivalo okrog 15 milijonov Belorusov, ki so bili svetu neznani, ker jih je ruska vlada proglašala za Ruse. [...] Kdor se ni priznal za Rusa (razen Poljakov), je moral v pregnanstvo v Sibirijo. Nad sto let, do ruske revolucije leta 1905, ni smela v Rusiji iziti nobena beloruska ali ukrajinska knjiga. (Šedivý, 1927e, 3)

Vidi se, da zgodovinar na temelju svojih informacij nima težav z ugotavljanjem tistega dejstva, ki je begalo mnoge druge slovenske kulturnike, med drugim že prej navedenega Raiča. Šlo je za to, da so v primerih Belorusov, Ukrajincev in tudi Poljakov v času pred prvo svetovno vojno v vlogi glavnih zaviralcev kulturnega razcveta slovanskih narodov nastopali drugi Slovani: Rusi in v beloruskem in ukrajinskem primeru še Poljaki. Kaj takega je bilo za slovensko pamet, vajeno položajev, v katerih so glavna nasprotovanja izgradnji lastne kulturne infrastrukture prihajala od neslovanskih sosedov, težko prebavljivo in je vse do najnovejšega časa oteževalo razumevanje razmer v Belorusiji in Ukrajini.

Mogoče še dlje je šel Šedivý v slikanju razlik med rusko in ukrajinsko kulturo, kjer je naslikal pravi civilizacijski prepad na različnih ravneh. Poudaril je: »Če se napije, razkrije Ukrajinec svojo dušo, odpušča sovražnikom, objema in poljublja prijatelje, nikoli pa ne meče kozarcev ob tla, ne razbija šip in stolov in ne pretepa

žene« (Šedivý, 1927h, 391). Avtor tukaj seveda namiguje, da Rusi počno vse tisto, česar Ukrajinci ne. Podobno velike razlike odčita na zase zelo pomembnem področju verskega življenja obeh sosednih narodov:

Ruski bogoslovci se često bavijo z brezpomembnimi stvarmi, kakor n. pr. ali je že kdo krivoverec, ako se ne prekriža s tremi prsti, in to tako, kakor zahtevajo pravoslavni običaji, a Ukrajincu se zde taka vprašanja smešna. Ukrajinec je veren, toda pri njem je vera zelo srčna zadeva; Ukrajinec ljubi Boga bolj s srcem ko z razumom. [...] Zato so ukrajinski katoličani vzhodnega obreda kljub slabi izobrazbi svoje duhovščine vsa najstrašnejša verska preganjanja tudi od strani katoliških Poljakov razmeroma zelo srčno prestali. Gotovo bodo Ukrajinci pod boljševiško vlado tudi premagali boljševiško brezverstvo. (Šedivý, 1927h, 392)

Z zadnjimi mislimi smo že prišli k ujetosti tako Belorusov kot Ukrajincev med Poljsko na zahodu in Sovjetsko zvezo na vzhodu, ki je bila temeljna značilnost njihovega položaja med svetovnimi vojnami. Na kratko je Šedivý stanje, ko je govoril o Ukrajincih, povzel takole: »Trdno sem prepričan, da so versko preganjanje pod boljševiki in versko in narodno zatiranje pod Romunijo in Poljsko tisti križev pot, ki je potreben za vstajenje mogočne, svobodne, v Katoliški cerkvi zedinjene Ukrajine« (Šedivý, 1927g, 352). Vsaj splošen vtis je, da se mu zdi zatiranje verskega življenja pod boljševiki ob koncu dvajsetih let manjša ovira za kulturni razcvet kot poljska politika do vzhodslovanskih manjšin. K temu je zagotovo prispevalo druženje z beloruskimi (in ukrajinskimi) študenti v Pragi, ki so tam med drugim pristali ravno zaradi poskusov poljskih oblasti, da bi se znebili narodno zavedne inteligence iz manjšinskih vrst. O tovrstnih ukrepih je Šedivý poročal naslednje:

Trije milijoni Belorusov nimajo na Poljskem niti ene državne srednje šole, le Beloruska matica vzdržuje tri gimnazije. Maturo teh gimnazij priznavajo sicer češkoslovaške, nemške, francoske in italijanske univerze, ne pa poljske. V inozemstvo dobe ti abiturijenti potni list samo tedaj ako se zavežejo da se nikdar več ne vrnejo na Poljsko četudi so poljski državljani. Beloruski dijaki, ki so končali poljske gimnazije, morajo napraviti posebno prošnjo na sprejem na poljsko univerzo, ki je odbita, ako ni upanja na polonizacijo. (Šedivý, 1927e, 3)

Še huje je mariborski zgodovinar bičal dejstvo, da je bila beloruščina skoraj popolnoma izgnana iz katoliških cerkva in da duhovniki beloruskega maternega jezika niso mogli delovati na beloruskih župnijah (Šedivý, 1927e, 3). Nič bolje pa se po njegovem ni godilo ukrajinskim grkokatolikom, in to kljub izjemnemu ugledu njihovega voditelja, Lvivskega metropolita Andreja Šeptickega. Šedivýja je v primerjavi zaneslo precej daleč: »O preganjanju katoliške duhovščine in vernikov vzhodnega obreda na Poljskem ne bom poročal, ker me je sram, da je v Evropi mogoče kaj, kar ni mogoče pri divjih afriških plemenih« (Šedivý, 1927g, 352). Njegova bolečina je zlasti, da nacionalizem katoliških poljskih voditeljev

ne ovira samo združitve vzhodnih kristjanov s Katoliško cerkvijo, kar je, kot smo videli, v ospredju njegovega zanimanja za Ukrajince in Beloruse, temveč kljub drugačnim poljskim namenom neposredno tlakuje pot boljševizmu: »Na ta način širi Poljska boljševizem in mu tlakuje pot v Evropo, čeprav meni, da je prvoborka proti boljševiški Rusiji« (Šedivý, 1927d, 272).

Po drugi strani se zgodovinar kar naprej vrača k temi boljševiškega preganjanja vere v Sovjetski zvezi, a se mu vendarle zdi, da gredo tam stvari, kar zadeva manjša vzhodnoslovanska naroda, v pravo smer. K temu morda prispeva že njegov izhodiščno ambivalenten odnos do socialistične federacije (prim. zlasti Šedivý, 1927f, 312), v kateri navsezadnje vidi velikansko državo pod slovanskim vodstvom. Z navedenim je dedič predstav iz zadnjih desetletij 19. stoletja.⁹ Prav tako je bil zmotno precej prepričan, da bo prevlada protiverskega boljševizma zgolj kratkotrajen pojav, ki jo bo odplaval prirojen verski čut vzhodnih Slovanov, predvsem spet Ukrajincev in Belorusov. Zato povsem nerealistično ocenjuje znamenja domnevne pluralizacije sovjetske družbe, ki jih razbira v času svojega pisanja (Šedivý, 1927f, 312). V isti optiki pridobitve, ki sta jih prinesli belorusizacija in ukrajinizacija v manjših vzhodnoslovanskih republikah, vrednoti kot bolj ali manj trajne in izpostavlja njihov pozitiven pomen zlasti v beloruskem primeru: »V boljševiški Belorusiji imajo v Minsku svojo univerzo. V vseh uradih in šolah vlada beloruski jezik« (Šedivý, 1927e, 3). V sovjetski Ukrajini sicer že prepozna prve kazalce zatiranja poudarjenega izražanja ukrajinskih narodnih teženj (prim. zlasti Šedivý, 1927k), toda optimistično meni, da bo to, enako kot omejevanje verskega življenja, zgolj pospešilo prizadevanja za popolno osamosvojitve republike. Po odhodu iz Prage, ko se je smer Stalinove politike bistveno spremenila, pa seveda niti ni mogel več tako natančno spremljati razvoja.

SKLEP

Ta razvoj po Stalinovem skoraj popolnem zasuku v politiki do neruskih narodov je, kot smo že povedali, precej osramotil Šedivýjev optimizem s konca dvajsetih let. Domala popolno uničenje komaj oblikovane ukrajinske in beloruske kulturne elite v tridesetih letih 20. stoletja in druga svetovna vojna, ki je med drugim ustvarila novo politično mitologijo, sta skupaj s precej dvomno združitvijo velike večine Ukrajincev in Belorusov pod sovjetsko egido na novo narisali kulturni zemljevid Vzhodne Evrope tudi za Slovence. Vrh tega so bili Šedivýjevi prispevki v glavnem objavljeni v publikacijah omejenega dosega. Hkrati se je težišče slovenskega razumevanja slovansko zaznamovanega dela Sovjetske zveze po drugi svetovni vojni izrazito pomaknilo v smer ruskega dojemanja, za kar so obstajali ugodni nastavki že od 19. stoletja naprej. Zato je ostal Šedivý predvsem s svojim temeljitim predstavljanjem beloruske kulture precejšen osamelec.

9 Prim. nazadnje Nežmah (2024b) o teh pogledih pri Josipu Jurčiču. Za študijo posameznega primera prim. še Nežmah (2024a).

Seveda bi se v nadaljnjih raziskavah morda še dalo najti kak odmev njegovega pisanja, vendar je moč že zdaj reči, da slednje ni odločilno vplivalo na slovenske predstave o evropskem vzhodu. V opravičilo mariborskemu profesorju lahko seveda zapišemo, da po manj kot desetletju od boljševiške revolucije še ni mogel predvidevati, kam bo pripeljala dvoumna izhodiščna narava politike korenizacije. Prav tako bi bilo koristno več pozornosti nameniti genezi njegovega razumevanja Vzhodne Evrope, pri čemer bi bilo nujno upoštevati še širši nabor virov, in ga postaviti ob bok njegovim stališčem do položaja Slovencev v Kraljevini SHS oziroma v Kraljevini Jugoslaviji. Opraviti bi bilo slednjič mogoče še temeljitejše primerjave njegovih pogledov na evropski vzhod z mnenji, izraženimi v slovenskem prostoru od druge polovice 19. stoletja do polovice 20. stoletja.

Poudarili bi še eno razsežnost Šedivýjevih besedil. Predvsem s tem, kar je napisal o Belorusiji, je nakazal, kako bi bilo mogoče sloveniti beloruska (in ukrajinska) lastna imena, ne da bi za izhodišče jemali ruske oblike, kot je vsaj pri zemljepisnih imenih še vedno precej običajno. Če nič drugega, Šedivý skupaj z zgodnjimi posredovalci védenja o ukrajinski zgodovini in kulturi med Slovenci dokazuje, da je v slovenščini že obstajal obsežen nabor poslovenjenih beloruskih in ukrajinskih imen, bližji njihovi podobi v matičnih jezikih.

JAN ŠEDIVÝ AS A MEDIATOR BETWEEN SLOVENIAN AND BELARUSIAN AND UKRAINIAN CULTURES

Aleš MAVER

University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia

e-mail: ales.maver@um.si

Manica GODEC ČIZMAREVIČ

School of Horticulture and Visual Arts, Ljubljanska c. 97, 3000 Celje

e-mail: godec.manica@gmail.com

Miro HRIBERNIK

University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia

e-mail: miro.hribernik@gmail.com

SUMMARY

The historian Jan Šedivý (1899–1969) is best known today, if at all, as a researcher of Maribor's classical high-school and school history in general. Much less attention has been paid to his role as an important mediator between Slovenian and other Slavic cultures. Although he put most of his efforts into establishing cultural contacts with Czechs, Slovaks, and Bulgarians, we dare say that he broke new ground in many ways in Slovenia when it came to Ukrainians and Belarusians. This is particularly true of his presentations of Belarusian culture. At the end of the 1920s, Jan Šedivý's approach also differed from that which prevailed among Slovenes, especially after World War II. This was linked to the historical moment, when he met his Belarusian and Ukrainian informers in Prague. After leaving the Czech capital, when Stalin's minority policies changed completely, he was of course no longer able to follow developments so closely. The development during the 1930s rather discredited Šedivý's optimism of the late 1920s. The almost complete destruction of the newly formed Ukrainian and Belarusian cultural elites and World War II, among other things, created a new political mythology. Together with the rather ambiguous unification of the vast majority of Ukrainians and Belarusians under the Soviet aegis, it also redrew the cultural map of Eastern Europe for Slovenians. Moreover, Šedivý's texts on Ukrainians and Belarusians were mainly published in publications with limited reach. At the same time, the focus of Slovenian understanding of the Slavic-speaking parts of the Soviet Union after World War II shifted markedly towards the Russian perception, for which there had been favourable conditions since the nineteenth century. Therefore, Šedivý remained somewhat of a loner, primarily with his thorough presentation of Belarusian culture.

Keywords: Belarus, Ukraine, Jan Šedivý, Belarusization, Ukrainization, Belarusian-Slovenian contacts, Ukrainian-Slovenian contacts

VIRI IN BIBLIOGRAFIJA

- Akudowitsch, Valentin (2013):** Der Abwesenheitscode: Versuch, Weissrussland zu verstehen. Frankfurt am Main, Suhrkamp.
- Bekus, Nelly (2010):** Nationalism and Socialism: “Phase D” in the Belarusian Nation-building. *Nationalities Papers*, 38, 6, 829–846.
- Bremer, Thomas (2016):** Kreuz und Kreml: Geschichte der orthodoxen Kirche in Russland. Freiburg – Basel – Dunaj, Herder.
- Čelig, Tomaž & Darko Friš (2024):** Med pragmatizmom in grožnjami – FLRJ 1950–1951. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 1, 169–206.
- Čoh Kladnik, Mateja & Jelka Piškurić (2024):** The World of Convicts: Conditions and Irregularities in Penal Institutions in Slovenia between 1945 and 1951. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 3, 699–738.
- Exeler, Franziska (2022):** Ghosts of War: Nazi Occupation and Its Aftermath in Soviet Belarus. Ithaca (NY) – London, Cornell University Press.
- Fedor, Julie, Lewis, Simon & Tatiana Zhurzhenko (2017):** Introduction: War and Memory in Russia, Ukraine, and Belarus. V: Fedor, Julie, Kangaspuro, Markku, Lassila, Jussi & Tatiana Zhurzhenko (ur.): War and Memory in Russia, Ukraine and Belarus. London, Palgrave Macmillan, 1–40.
- Godec Čizmarevič, Manica (2025):** Zgodovinar Jan Šedivý. Maribor, Založba knjig Kulturni center Maribor.
- Hriberšek, Matej (2005):** Klasični jeziki v slovenskem šolstvu (1848–1945). Ljubljana, Založba ZRC.
- Hryškievič, Francisk & Jan Šedivý (1928):** Pregled novejšega beloruskega slovstva. *Dom in svet*, 41, 1–2, 36–40.
- Hrytsak, Yaroslav (2023):** Ukraine: The Forging of a Nation. London, Sphere.
- Ivešić, Tomaž (2018):** Besede učijo, zgledi vlečejo: nacionalno vprašanje po oktrobrski revoluciji. *Monitor ISH*, 20, 1, 33–49.
- Jadvigin, Š. (1937):** Zaslužek. *Mariborski koledar*, 12, 1, 163–164.
- Jobst, Kerstin Susanne (2022):** Geschichte der Ukraine. Stuttgart, Reclam.
- Kappeler, Andreas (2019):** Kleine Geschichte der Ukraine. München, C. H. Beck.
- Kobyljanska, Olha (1928):** Slepec. *Mladika*, 9, 10, 379.
- Kolas, Jakub (1928):** Zlo ni vedno zlo. *Mladika*, 9, 2, 68.
- Lewis, Simon (2017):** “The Partisan Republic”: Colonial Myths and Memory Wars in Belarus. V: Fedor, Julie, Kangaspuro, Markku, Lassila, Jussi & Tatiana Zhurzhenko (ur.): War and Memory in Russia, Ukraine and Belarus. London, Palgrave Macmillan, 371–396.
- Ljachoŭski, Uladzimir (2020):** Belarus: Die weiß-rot-weiße Nation: Eine kurze Geschichte der Staatssymbole. *Osteuropa*, 70, 83–105.
- Lubyneckyj, Miroslav (1928):** Pregled nove ukrajinske književnosti. *Dom in svet*, 41, 5, 148–152.

- Malmenvall, Simon (2024a):** Social Reflection of Professor Franc Grivec in Turbulent Times: Christian Unity, Slovenian National Consciousness, Slavic Solidarity. *Konstantinove listy*, 17, 2, 113–125.
- Malmenvall, Simon (2024b):** Social Vision of Professor Grivec: from Ecclesiastical Unity to National Consciousness. V: Žalec, Bojan & Stjepan Štivić (ur.): *Culture Wars: Past, Present, Future*. Berlin, Lit, 73–81.
- Malšina, Katerina, Benedejčič, Andrej, Slisarenko, Oleksandr & Vladyslav Volobuiev (2021):** Kaj so Slovenci leta 1905 vedeli o Ukrajini?: ukrajinsko vprašanje in njegov avtor – slovenski »kazak« Bajda. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 61, 1, 32–59.
- Maver, Aleš (2022):** Narod na preklic?: oblikovanje beloruske identitete v primerjavi s slovensko. *Acta Histriae*, 30, 4, 1159–1184.
- Maver, Aleš (2023a):** Po različnih poteh do sozvočja: zgodovinski okvir odnosa pravoslavja v Ukrajini in Rusiji do političnih oblasti. *Edinost in dialog*, 78, 1, 15–41.
- Maver, Aleš (2023b):** Ukrajina od igre prestolov do vojne za samostojnost. Celje, Mohorjeva družba.
- Maver, Aleš, Mavrek, Timotej & Maj Horvat (2024):** Dvoje vstopov v slovensko zgodovino. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 2, 537–564.
- Michaluk, Dorota & Per Anders Rudling (2014):** From the Grand Duchy of Lithuania to the Belarusian Democratic Republic: The Idea of Belarusian Statehood during the German Occupation of Belarusian Lands, 1915–1919. *The Journal of Belarusian Studies*, 7, 2, 3–36.
- Miladinović Zalaznik, Mira (2024):** Joseph Roth in Slovenci. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 3, 669–698.
- Mironowicz, Eugeniusz (2007):** Białoruś. Varšava, Trio.
- Mort, Valžina (2024):** Pesem o belih jabolkah. Ljubljana, Beletrina.
- Nežmah, Bernard (2024a):** Kako je poročanje o protiturški vstaji v Bosni in Hercegovini oblikovalo osrednje slovenske časopise, Novice, Slovenca in Slovenski narod. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 2, 323–357.
- Nežmah, Bernard (2024b):** Neznani Jurčič – magični žurnalist: časopisna, kulturna in družbena zgodovina desetletja 1871–1881 na straneh Slovenskega naroda. Ljubljana, Slovenska matica.
- Pastar, Janez (1993):** Leta 1952 na mariborskem učiteljišču. V: Rižnar, Igor (ur.): *130 let: zbornik: Državno učiteljišče Maribor, Gimnazija pedagoške smeri Maribor, Pedagoška šola Maribor, Srednja šola pedagoške in kulturne usmeritve Maribor, III. gimnazija Maribor*. Maribor, III. Gimnazija Maribor, 12–70.
- Perovšek, Jurij (2019):** Slovenci in slovanski svet: Politične slike od včeraj in danes. Ljubljana, Založba Inštituta za novejšo zgodovino.

- Perovšek, Jurij (2024):** Slovenski pogled na Bolgare in Bolgarijo od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 2, 359–402.
- Plokhly, Serhii (2006):** *The Origins of the Slavic Nations: Premodern Identities Russia, Ukraine, and Belarus*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Plokhly, Serhii (2021):** *The Gates of Europe: A History of Ukraine*. New York, Basic Books.
- Raič, Božidar (1869):** K. Havliček Borovsky. Maribor, Slovenski narod.
- Rajšp, Vincenc (2024):** Versko dogajanje v Vzhodni Evropi od 16. do 18. stoletja: Slovenski pogled. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 2, 277–322.
- Richter, Jakob (1970):** Jan Šedivý. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 6,41, 1, 1–3.
- Rudling, Per Anders (2015a):** The Beginnings of Modern Belarus: Identity, Nation, and Politics in a European Borderland. *The Journal of Belarusian Studies*, 7, 3, 115–127.
- Rudling, Per Anders (2015b):** The Rise and Fall of Belarusian Nationalism, 1906–1931. Pittsburgh, Pittsburgh University Press.
- Sahanovič, Henadz (2014):** Changing Myths about Belarusian History. V: Kolb, Kaciaryna (ur.): *Belarus on the Forefront of Eurasia: Between Moscow and Kyiv*. Varšava, Uczelnia Lazarskiego, 42–53.
- Shparaga, Olga (2021):** Die Revolution hat ein weibliches Gesicht: Der Fall Belarus. Frankfurt am Main, Suhrkamp.
- Simčič, Tomaž (2024):** Primorska in boj za slovansko bogoslužje na prehodu iz 19. v 20. stoletje. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 2, 443–472.
- Snyder, Timothy David (2003):** *The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569–1999*. New Haven, Yale University Press.
- Subtelny, Orest (2009):** *Ukraine: A History*. Fourth Edition. Toronto, University of Toronto Press.
- Šedivý, Jan (1927a):** Belorusi. *Mladika*, 8, 4, 149–151.
- Šedivý, Jan (1927b):** Belorusi. *Mladika*, 8, 5, 188–189.
- Šedivý, Jan (1927c):** Belorusi. *Mladika*, 8, 6, 228–229.
- Šedivý, Jan (1927d):** Belorusi. *Mladika*, 8, 7, 271–272.
- Šedivý, Jan (1927e):** Naši beloruski bratje. *Slovenec*, 55, 89, 22. 4. 1927, 3.
- Šedivý, Jan (1927f):** Sedanje stanje sovjetske države. *Mladika*, 8, 8, 311–312.
- Šedivý, Jan (1927g):** Ukrajinci. *Mladika*, 8, 9, 351–352.
- Šedivý, Jan (1927h):** Ukrajinci. *Mladika*, 8, 10, 391–392.
- Šedivý, Jan (1927i):** Ukrajinci. *Mladika*, 8, 11, 429–431.
- Šedivý, Jan (1927j):** Ukrajinci. *Mladika*, 8, 12, 465–467.
- Šedivý, Jan (1927k):** Ukrajinski problem. *Slovenec*, 55, 67, 24. 3. 1927, 1.
- Šedivý, Jan (1927l):** Značilna beloruska knjiga. *Slovenec*, 55, 244, 27. 10. 1927, 8.
- Šedivý, Jan (1932):** Janka Kupala: Ob jubileju največjega beloruskega pesnika. *Ljubljanski zvon*, 52, 11, 679–687.

- Šedivý, Jan (1965):** Ukrajinska pisateljica Olga Kobilyanska in njen brat Štefan v Mariboru. Časopis za zgodovino in narodopisje, 1, 36, 187–188.
- Šela, Ana (2024):** Operations “Venček” and “Prstan”: Monitoring of Mixed Marriages with Eastern European Citizens in Socialist Republic of Slovenia by the State Security Service in the 1980s. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*, 24, 1, 207–242.
- Titarenko, Larissa (2011):** Post-Soviet Belarus: The Transformation of National Identity. *International Studies*, 13, 1, 11–21.
- Yekelchyk, Serhy (2007):** *Ukraine: Birth of a Modern Nation*. Oxford – New York, Oxford University Press.